

Motion till riksdagen 2005/06:A2

**av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v)
med anledning av prop. 2005/06:155**

Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen inrättar en jämställdhetsförordning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en jämställdhetsminister med övergripande mandat samt inrättandet av ett jämställdhetsdepartement.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en instans för genomförande av återkommande jämställdhetsrevisioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning om strukturell diskriminering på grund av kön.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättande av en utredning med uppgift att genomföra en nationell kostnadsberäkning av mäns våld mot kvinnor och barn.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdrag att utreda och analysera hur mäns deltagande i jämställdhetsarbetet kan bli en del i en feministisk strategi.

Inledning

I regeringens proposition 2005/06:155 lämnas förslag på nya politiska mål för jämställdhetspolitiken. Vänsterpartiet delar synen att det finns skäl att förändra såväl organisationen för arbetet med att nå målen som målformuleringarna som sådana. Vänsterpartiet kan också instämma i konstaterandet att samhället har förändrats sedan de jämställdhetspolitiska målen formulerades 1994 samt att dessa förändringar bör återspeglas i politiken och i dess prioriteringar.

Fel! Okänt namn på

De nuvarande jämställdhetspolitiska målen hade varit oförändrade i över tolv år när propositionen ”Delad makt, delat ansvar” lades fram. Genom åren har det framkommit kritik både mot målen och mot strategierna för att nå fram till dessa. Det har över åren blivit tydligt att det finns brister när det gäller det jämställdhetspolitiska arbetet. Anmärkningarna har främst handlat om otydliga målbeskrivningar, bristfällig kommunikation av vad jämställdhetsintegrering innebär och att inte tillräckliga resurser avsätts för att genomföra arbetet. Vänsterpartiet instämmer i den kritik som riktats mot mål och genomförande och ser det också som nödvändigt att genomföra förändringar.

Vänsterpartiet är överens med regeringen om de förslag till nya mål och den nya målstruktur som framläggs i propositionen. Vi ser också positivt på förslaget om utarbetande av etappmål och indikatorer för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken. Vänsterpartiet delar regeringens förhoppning om att skapa en tydlig koppling mellan mål, insatser och resultat. Vänsterpartiet står därmed bakom huvuddragen i propositionen.

För Vänsterpartiet är en självklar utgångspunkt att det vi i dag kallar jämställdhetspolitik har som syfte att utmana och upphäva könsmaktsordningen. Detta var också uttryckt i direktiven till utredningen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66) som föreliggande proposition behandlar. Regeringen konstaterade i direktiven till utredningen samma sak som uttrycktes i skrivelsen *Jämt och ständigt. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden* (skr. 2002/03:140) – nämligen att ”jämställdhetsarbetet fortsättningsvis måste ges en mer feministisk inriktning”.

I motionen förtydligar vi våra förslag som relaterar till organiseringen av jämställdhetspolitiken och insatser som skulle ge nödvändiga kunskaper för ett fortsatt feministiskt politiskt arbete.

Det råder idag en oklarhet om vilken status jämställdhetspolitiken har, när man ser till hur strukturerna för jämställdhetsarbete och jämställdhetspolitik är utformade. Till alltför stor del handlar arbetet idag om att bistå andra verksamhetsområden och i efterhand följa upp resultat. Jämställdhetspolitiken betraktas och behandlas å ena sidan som ett politikområde bland andra, å andra sidan som ett sektorsövergripande politikområde. Jämställdhetsintegrering som allena rådande strategi ger inte i sig självt någon vägledning för hur makt ska omfördelas. Istället tenderar metoden att förhindra förändring i strategiskt viktiga frågor eftersom mandatet för de som söker förändring blir svagt. Kombinationen minister med samordningsansvar för jämställdhetspolitiken och delegering av ansvar till varje verksamhetsnivå har visat sig ha en del svagheter. Allas ansvar kan lätt bli ingens ansvar.

Vänsterpartiet är överens med regeringen om att ”det finns en ordning eller ett socialt system i samhället som upprätthåller ojämlika maktförhållanden mellan könen, där kvinnor är underordnade och män är överordnade som grupper i samhället och där mannen och det manliga utgör normen. Jämställdhetspolitiken syftar till att förändra denna könsmaktsordning och bryta den systematiska underordningen som innebär att kvinnor generellt har en svagare social, ekonomisk och politisk position i samhället än vad män har”.

Vänsterpartiet anser att jämställdhetspolitikens könsmaktsanalys måste avspeglas i det konkreta arbetet likväl som i politikens organisering. För att svara mot jämställdhetspolitikens syfte krävs en organisering och ett arbete som tar sin utgångspunkt i ett feministiskt förhållningssätt. Vi söker också utveckla den praktik och uppgift som jämställdhetspolitiken har, och som i propositionen nämns som att bryta ”uppfattningen om att könet skall avgöra våra livsval (och den) könsmässiga över- och underordningen”. Detta ska ske ”genom att förändra maktförhållandena mellan kvinnor och män”. Politik handlar om att benämna och hantera makt- och intressekonflikter. Uppgiften för en feministisk politik är att förmå att se, analysera och ta konsekvenserna av de intressekonflikter som finns mellan kvinnor och män.

En feministisk jämställdhetspolitik inkluderar alla

Den svenska jämställdheten betonas ofta i Sveriges internationella kontakter och arbete, och jämlikheten mellan könen framhålls som det mest svenska av värden. En baksida av detta, som inte finns med i den politiska analysen och arbetet, är att det skapar grogrund för ett ännu starkare ”vi och dom-tänkande”. Jämställdhet har blivit ett verktyg som används för att förklara skillnader i beteendemönster hos personer med utländsk bakgrund jämfört med svenskar. Aktiv integrations- och jämställdhetspolitik är två viktiga verktyg i arbetet för att montera ner förtryckande strukturer. Vi menar att dessa i mycket större utsträckning aktivt måste samagera för att leva upp till målsättningen att omfatta alla kvinnor och män som lever i Sverige. Invandrade kvinnor och män ska i samma utsträckning som svenskfödda kvinnor och män omfattas av jämställdhetspolitiken.

Vänsterpartiet välkomnar alla kvinnor och män att delta i förändringsarbetet mot könsförtryck och för jämställdhet. Även här fordras en feministisk maktanalys som grund för arbetet. Förändring av maktförhållanden sker sällan av sig själv. Tvärtom sker i många fall ett återskapande av den rådande maktordningen även när syftet är det motsatta. Detta är också fallet i jämställdhetsarbetet. Kvinnor som organiserar sig för förändring framstår ofta som radikala, extrema eller militanta; de utmanar den rådande ordningen. Män som organiserar sig framstår som handlingskraftiga och ansvarstagande. De utmanar inte utan är tvärtom ett uttryck för den rådande ordningen. En konsekvens av detta är också att mäns särorganisering måste analyseras och förstås ur ett maktperspektiv.

Ny myndighet

I propositionen pekas det på dilemman med dagens organisering och målformuleringar. Jämställdhetspolitiken behöver formulera nya mål och strategier

Fel! Okänt namn på

som svarar mot samhällsutvecklingen och erhållna kunskaper och erfarenheter i det jämställdhetspolitiska arbetet. Vi instämmer med förslaget i propositionen om inrättandet av en myndighet med uppgift att bidra till utvecklandet av en effektiv jämställdhetspolitik. Det är, som påpekas i propositionen, lämpligt att uppgifter av förvaltningskaraktär flyttas från jämställdhetsenheten på Regeringskansliet samt att inrättandet av en myndighet styrker jämställdhetsarbetets kontinuitet och långsiktighet. Vänsterpartiet menar att frågor som berör jämställdhetsintegrering internt inom Regeringskansliet även framgent bör ha sin hemvist på jämställdhetsenheten. Viktiga uppgifter för myndigheten blir däremot att analysera utvecklingen av jämställdheten och jämställdhetspolitiken. Den jämställdhetspolitiska utredningen talar om att det krävs ”styrka för att möta det – dolda eller öppna – motstånd mot jämställdhetsinsatser som fortfarande finns i alltför stor utsträckning på såväl central, regional som lokal nivå”. Vänsterpartiet delar synen att feministiska jämställdhetsfrågor ofta möter motstånd och att detta ligger i att frågorna i sig själva strävar efter en maktförändring. Mot bakgrund av detta och i syfte att utveckla en effektiv jämställdhetspolitik bör myndigheten ges en relativt självständig roll gentemot regeringen. Den bör fylla rollen som ett nationellt kunskapscentrum för metoder och strategier för jämställdhetsarbete.

För att nå upp till Vänsterpartiets feministiska ambitioner fordras ytterligare förändringar – både i organisering och specifika frågor – utöver de som föreslås i propositionen. Dessa utvecklas i följande förslag.

Organiseringen av jämställdhetsarbetet

För Vänsterpartiet är ett feministiskt perspektiv avgörande för att politiken ska kunna bryta den ojämlika maktfördelningen mellan könen. Det är också avgörande att politiken organiseras så att dess inriktning verkligen genomförs, och inte hämmas genom en svag struktur. Ett antal åtgärder krävs för att ge politikområdet den status som krävs.

1. Jämställdhetsförordning

Myndigheterna har ett viktigt uppdrag när det gäller att genomföra jämställdhetspolitikens mål. Som tidigare nämnts har myndigheterna inte fullgjort sitt ansvar, trots att bristerna uppmärksammats. Vänsterpartiet föreslår därför att detta ansvar förtydligas genom inrättandet av en jämställdhetsförordning liknande den som finns inom integrationspolitikens område, en åtgärd som presenterats i Ds 2001:64. Vänsterpartiet föreslår således att en ny jämställdhetsförordning upprättas liknande den som finns för integrationspolitiken (SFS 1999:593). Utformningen av ett sådant förslag kan vara: *”Myndigheterna skall fortlöpande beakta samhällets könsmaktsordning när de utformar sin verksamhet och när de bedriver den. Myndigheterna skall verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett kön. Myndigheterna skall i sin verk-*

Fel! Okänt namn på

samhet särskilt motverka alla former av könsdiskriminering.” Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

2. Jämställdhetsminister med eget departement

Idag finns inom regeringen en minister med samordningsansvar för jämställdhetspolitiken. Förutom ansvar för jämställdhet har ministern också ansvar för integration, storstadspolitik, minoriteter, folkrörelser m.m. Man kan lätt få intrycket dels att ansvaret för jämställdhetspolitikens genomförande ligger på flera stolar samtidigt (delat ansvar är ingens ansvar), dels att politikområdet inte är betydelsefullt nog för en egen minister.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör innefatta en jämställdhetsminister med övergripande mandat och med ett eget departement. Motiveringen till detta är att jämställdhetspolitiken är sektorsövergripande och sektorsgenomgripande. Underordning och diskriminering av kvinnor kan inte ses utifrån ett isolerat politikområde –könsrättvisorna på arbetsmarknaden hänger ihop med det obetalda arbetet, och mäns våld mot kvinnor hänger samman med kvinnoförnedringen i det offentliga rummet. Frågor som är avgörande för att bryta könsrättvisorna bollas mellan olika ministrar, och risken är att viktiga förändringar inte blir genomförda. För att jämställdhetspolitiken på allvar ska kunna omfatta alla politikområden och samhällsfunktioner krävs en övergripande, samlande och samordnande politisk nivå med mandat att initiera och driva på strategiskt feministiska åtgärder. Mot bakgrund av detta bör regeringen återkomma med förslag till inrättande av ett jämställdhetsdepartement. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Instans för jämställdhetsrevisioner

Jämställdhet är ett område som i många sammanhang tenderar att prioriteras bort och motiveras med resonemang om resurs- eller relevansbrist. Att utmana normer och bryta den rådande maktordningen kommer alltid att möta dessa former av motstånd. Vänsterpartiet understryker att jämställdhetsmålen inte är förhandlingsbara. I syfte att stärka styrningen mot målen och hitta sätt att identifiera och bryta motståndet bör ett organ för revision inrättas.

Riksrevisionen är den instans som har till uppgift att genom en oberoende granskning av all statlig verksamhet ”bidra till god resursanvändning och en effektiv förvaltning i staten”. Myndigheten ingår i riksdagens kontrollmakt och granskar såväl myndigheternas redovisning som effektiviteten i statens åtaganden. Vänsterpartiet föreslår att det, med Riksrevisionen som förebild för strukturen, inrättas en instans som har till uppgift att genomföra regelbundet återkommande jämställdhetsrevisioner. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

4. Utredning om strukturell diskriminering

Vi vet idag mycket om vilka brister som finns och det råder en bred konsensus i offentligheten om orimligheten i de uppenbara könsrättvisorna. Inom vissa områden kan vi också se att viktiga förändringar sker, att det pågår utrednings- och forskningsarbete och att en rad reformer förbereds. Samtidigt som detta är en del av verkligheten står det klart att mycket av strukturen är intakta och att det återstår både kunskap och prioritering innan vi kan säga oss

vara nöjda. Regeringens analys är att ”det finns en ordning eller ett socialt system i samhället som upprätthåller ojämlika maktförhållanden mellan könen, där kvinnor är underordnade och män är överordnade som grupper i samhället och där mannen och det manliga utgör normen”. Vänsterpartiet delar analysen och menar att det krävs ökad kunskap om mekanismerna bakom könsmaktens ordning. För att få till stånd den förändring som i propositionen uttrycks som ”att bryta den systematiska underordningen som innebär att kvinnor generellt har en svagare social, ekonomisk och politisk position i samhället än vad män har”, krävs ett helhetsgrepp på hur denna maktordning manifesteras och återskapas.

En utredning bör tillsättas som har i uppdrag att identifiera och analysera mekanismerna bakom strukturell diskriminering på grund av kön samt återkomma med förslag på åtgärder för att motverka dessa mekanismer i syfte att upphäva den ordning som systematiskt gynnar män på kvinnors bekostnad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Kostnadsberäkning

I propositionen behandlas också förslag som lades fram av utredningen om kvinnofridsuppdragen, Slag i luften (SOU 2004:121). Propositionen klargör regeringens fortsatta ambition att arbetet med mäns våld även fortsättningsvis ska utgå från den inriktning som lades fast i kvinnofridspropositionen (1997/98:55). Vänsterpartiet delar den våldsförståelse som inbegriper analys om normaliseringsprocess och att våldet handlar om makt och kontroll, som uttrycks i kvinnofrid. Vänsterpartiet ser positivt på propositionens uppdrag om metodutveckling och aviserade förändring av socialtjänstlagen, och vi står givetvis bakom de frågor i propositionen som baseras på tidigare överenskommelser.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om en nationell kostnadsberäkning. Frågan hänvisades av utskottet till föreliggande proposition, där den dock varken benämns eller behandlas. Vänsterpartiet menar att kvinnors utsatthet för mäns våld, vare sig det är misshandel, sexuella trakasserier, våldtäkt eller incest, är ett samhällsproblem som inte bara har konsekvenser på ett socialt plan utan även har stora ekonomiska aspekter. Kostnaderna för det könsrelaterade våldet har både direkta och indirekta variabler. Det handlar om direkta vårdkostnader för utsatta kvinnor och barn, kostnader för rättsprocesser och kriminalvård, jourverksamhet och annat för att ge kvinnor och barn skydd, men också bortfall i arbetstid och begränsande av kvinnors deltagande i samhället. Vi anser att det behövs en allomfattande analys av vilka faktorer som påverkas av mäns våld och en beräkning av vad det kostar samhället.

I Finland har en beräkning gjorts av den direkta kostnaden för mäns våld mot kvinnor. Den visade att de direkta kostnaderna år 1998 uppgick till 252,5 miljoner finska mark. Även Kanada har tidigare gjort en liknande studie som resulterade i kostnader på 900 miljoner USD per år. I Sverige har ett försök till kostnadsberäkning nyligen initierats av Socialstyrelsen och inom ramen för ett forskningsprojekt på Umeå universitet. Vänsterpartiet anser inte att det är tillräckligt. Om Sverige vill vara ett föregångsland i arbetet med att be-

Fel! Okänt namn på

kämpa mäns våld mot kvinnor bör Vänsterpartiet agera också i dessa frågor. För att få en heltäckande bild av mäns våld mot kvinnor och dess ekonomiska konsekvenser bör en utredning tillsättas för att utveckla en vetenskaplig metod för och genomföra en nationell kostnadsberäkning av mäns våld mot kvinnor och barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Mäns deltagande i jämställdhetsarbete

På olika sätt har jämställdhetsarbetet präglats av att hitta argument för att män också vinner på jämställdhet. Vänsterpartiet menar att detta till stor del är en ointressant och ibland också kontraproduktiv frågeställning, eftersom det osynliggör maktkonflikter mellan gruppen män och gruppen kvinnor i samhället. Vi menar självklart att enskilda män kan vinna som människor på att ta ökat ansvar för sina barn, leva med en jämlik och självständig partner och slippa begränsas av rådande könskonstruktioner. Alla människor begränsas av de normer som råder. Däremot tjänar inte män som grupp på ökad jämställdhet, när detta innebär att de tvingas dela med sig av makt eller andra resurser. Om vi på allvar ska upphäva ojämlikheten mellan män och kvinnor måste vi alltid synliggöra maktordningar och det innebär oundvikligen att män som grupp måste få sina privilegier ifrågasatta. Vi vill understryka att frågan om män vinner eller förlorar på jämställdhet är fel ställd. Orättvisor, våld och diskriminering är inte frågor som är förhandlingsbara och som blir irrelevanta om de inte gagnar alla individer.

Den manliga normen begränsar både kvinnors och mäns livsutrymme, ibland på mycket konkreta sätt. Vänsterpartiet uppmuntrar mäns organisering för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor men menar att den, precis som jämställdhetsarbetet i övrigt, måste grunda sig på en feministisk utgångspunkt. Män som tar frågan om mäns våld på allvar ser maktrelationen mellan könen och agerar utifrån det. Män som arbetar för jämställdhet vet att det kommer att kosta och vet att om man inte är en del av lösningen är man en del av problemet. En man som är feminist stöder kvinnors organisering även om den utesluter honom. Män som vill ta ansvar vet att om det inte finns en könsmaktordning behövs det ingen kvinnokamp.

Därför måste mäns organisering för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor vara en solidarisk handling med kvinnorörelsen och en lojalitetshandling med gruppen kvinnor. Med denna utgångspunkt blir mäns organisering ett led i att bryta ner patriarkala strukturer och innebär ett brott mot den starka men tysta lojaliteten män emellan – s.k. male bonding eller homosocialitet.

Ett förslag i propositionen handlar om inrättandet av en arbetsgrupp om mansroller, män och jämställdhet. Vänsterpartiet anser att en sådan arbetsgrupp, likväl som jämställdhetspolitikens organisering och arbete generellt, måste ha ett tydligt feministiskt perspektiv. Mot bakgrund av ovanstående föreslår Vänsterpartiet att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utreda och analysera hur mäns deltagande i jämställdhetsarbetet kan bli en del i en feministisk strategi. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 5 april 2006

Camilla Sköld Jansson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Elin Linna (v)

Ulla Hoffmann (v)

Kalle Larsson (v)